

Ekspertgruppen om barn i fattige familier

Fellesorganisasjonen (FO)

Mariboës gate 13
0183 Oslo

Postadresse:
Pb. 4693 Sofienberg
0506 Oslo

Telefon:
+47 919 19 916

E-post:
kontor@fo.no

Bankgiro: 9001.06.35674

Bankgiro kontingent:
9001.08.71394

Org.nr:
870 953 852 MVA

fo.no

Deres referanse:

Vår referanse: 23/00007-72

Vår dato: 01.03.2023

Innspill til ekspertgruppen om barn i fattige familier

Regjeringen har nedsatt ei ekspertgruppe om barn i fattige familier. Gruppen skal vurdere hvilke tiltak som har best effekt og hvordan den offentlige innsatsen bør prioriteres for å i størst mulig grad styrke oppvekstvilkårene for barn i fattige familier på kort sikt, og forebygge at fattigdom går i arv på lengre sikt. Gruppen skal vurdere hvilke tiltak som er mest treffsikre for å redusere antall og andel barn som vokser opp i fattige familier, og gi råd om hva som vil være samfunnsøkonomisk effektiv bruk av ressursene på området.

Ekspertgruppa ønsker i tråd med mandatet å involvere relevante aktører i arbeidet, og er opptatt av å få innspill som kan belyse problemstillingene som ekspertgruppa er bedt om å vurdere og komme med anbefalinger til.

I den forbindelse har de stilt noen spørsmål de ønsker innspill på. Utvalgets spørsmål er uthevet i kursiv.

Generelle innspill:

Ekspertgruppen ønsker innspill på problemstillinger eller perspektiver som anses som viktige for å bedre forholdene for barn i fattige familier på kort og lang sikt. I tillegg til innspill rundt de konkrete vurderingene ekspertgruppen har i mandat og vurdere under.

FO er opptatt av at utvalget må ha som utgangspunkt at det ikke finnes fattige barn uten at det finnes fattige foreldre. Vi mener at de aller fleste foreldre vil det beste for barna sine – hovedfokuset må derfor være på tiltak som setter foreldrene i stand til å gi barna det de er i behov av. Å være fattig oppleves av mange både som skamfullt og uverdigg, og tiltak i form av veldedighet eller ytelser som gis direkte til barna kan oppleves som ydmykende og forsterke foreldres følelse av å ikke strekke til. FO mener at dette er en dimensjon eller en problemstilling utvalget må ta med seg når de foreslår tiltak. (Hvilken diskurs skal styre samtalen om fattigdom).

Det er også viktig å skille mellom ulike former for fattigdom og hvor de som regnes som «fattige» mottar penger fra. Familier som mottar all inntekt i form av trygd og stønader har antageligvis andre utfordringer enn lavinntektsfamilier som over tid tjener så dårlig at de ligger under definert fattigdomsgrense og som er i behov av supplerende sosialhjelp i perioder. Det berører både nivå på stønader og lønnspolitikk – hvor lav lønn kan vi akseptere at noen faktisk får? Dette krever også ulike tiltak.

Mennesker lever sine liv i kommunen og det betyr at kommunen har et ansvar for alle sine innbyggere. Hvordan de forholder seg til lavinntektsgrupper i sin kommune må derfor også komme tydelig fram i kommunenes handlingsplaner og politiske prioriteringer. Det gjelder hvordan det satses på forebyggende tiltak overfor barn og unge, hvordan barnevernet rigges, skolene prioriteres, hvilke boliger som bygges, hva som settes av til fellesareal osv. Kommunen må sørge for at de har ansatte som fanger opp familier som strever og som bistår disse med koordinert og helhetlig hjelp – for eksempel familiekoordinatorer som flere kommuner i dag har ansatt og som har dette som oppgave.

Å bekjempe fattigdom handler om langt mer enn nivå på stønader. Det handler i stor grad om politiske valg og vi etterlyser i den sammenhengen en mer helhetlig sosialpolitikk hvor for eksempel omfordeling, bolig, skatt, arbeidslinja mv. er sentrale innsatsområder.

Ulike typer politikk:

- *Hvordan prioritere mellom kontantytelser og tjenester?*

Uavhengig av hvordan fattig du er, så vil NAV være en sentral aktør i å bistå disse familiene. Med bakgrunn i all kritikk av NAV den senere tida så trengs det en gjennomgang av hele NAV – både stønadsstruktur og tilgjengelighet. Sentrale stikkord her:

- Samkjøring av utbetalingsdatoer – familier må kunne planlegge og sette opp budsjett (det er dyrt å være fattig og for eksempel drive med småinnkjøp).
 - NAV må være mer tilgjengelig – både lengre åpningstider og mer telefontid.
 - Brukere må bli møtt av ansatte med sosialfaglig kompetanse som kan lovverk, endrings- og relasjonsarbeid. Tid og kunnskap til å etablere tillit, jobbe langsiktig og skjønnsmessig og derigjennom gi bedre hjelp og samtidig stille realistiske krav.
 - Ansatte må ha et tydeligere barneperspektiv i arbeidet, eventuelt organisert som barnefaglige ansvarlige.
 - Stønadssatsene må betydelig opp for å møte lønns- og prisveksten i samfunnet.
 - Skal vi fortsatt ha ei arbeidslinje så må NAV være mer aktiv i arbeidet med å hjelpe folk inn i arbeid og følge dette tett opp, og den arbeidsretta innsatsen må avpasses barnas behov i familien og barnehage-, skole- og sfo-tilbud.
 - Mer fleksibilitet mellom ytelsene, for eksempel overgang mellom uføretrygd og ordinært arbeid. Gå kritisk gjennom avkortingsreglene mellom de ulike ytelsene.
 - Det må innføres en tillitsreform i NAV.
- *Hvordan prioritere blant ulike universelle velferdstjenester?*

FO mener at det må satses på universelle velferdstjenester hvor gratis kjernetid i barnehage og SFO er viktig. FO er også opptatt av at alt i skolen må være gratis og ikke slik det er i dag hvor ekstratilbud som leirskole, skiskole og kulturskole koster penger. Det er også viktig å sørge for at det er tilbud til barn og unge på ettermiddag/kveld som fritidsklubber, ungdomshus og bibliotek.

FO mener at barnetrygda må vesentlig opp for alle barn og fortsatt være universell. Her kan man vurdere å finne en måte å skattelegge barnetrygd som inntekt for familier som tjener over et visst nivå.

Universelle ordninger som gjelder alle barn oppleves ikke som stigmatiserende og er også en måte å gi noe tilbake til familier med høye inntekter som betaler mye skatt. Universelle ordninger bidrar også til legitimitet for rause velferdsordninger.

- *Hvilke behovsprøvde eller målrettede ordninger som det eventuelt bør satses på i tillegg?*

FO er skeptisk til en del av de målrettede ordningene som fritidskort eller direkte ytelser til enkelte barn som enten skolen eller andre «plukker» ut som fattige. Samtidig mener vi at det kan være løsning i noen tilfeller. For eksempel at skolen har ei kontantkasse som kan brukes i tilfeller der det er åpenbart at en utbetaling knytta til et spesifikt formål kan være en god engangsløsning. I de tilfellene det er nødvendig er det viktig at det skjer på en smidig og uformell måte. Vi mener at dette ikke er en god løsning for et barn over lengre perioder – da må man se på hele familiens livssituasjon og vurdere tiltak som setter familien i stand til å betale dette selv.

Prioritering av sektorområder:

- *På hvilke områder er offentlige tiltak for barn i fattige familier viktigst?*

Barnehage og skole

Tilgang og innhold i barnehage og skole kan bety mye i utjevning av forskjeller. Barnehage og ulike tilbud og aktiviteter i skole og SFO må derfor gjøres tilgjengelig for alle barn uavhengig av foreldrenes lommebok. Det innebærer at vi må ha gratis kjernetid i barnehage og SFO og alle tilbud som gis i skolens regi må være gratis. Slik det er i dag så må foreldre betale for mange tilleggstjenester som skjer i skole/sfotida. For eksempel leirskole, klasseturer, kulturskole, skiskole mm. I tillegg må alle skoler og barnehager ha tilgang på utstyr slik at unger som ikke har for eksempel ski eller skøyter, får låne dette gratis.

Ulike fritidsaktiviteter bør - særlig for de minste ungene, også legges inn i SFO-tida slik at de får delta i dette uten at dette blir en merbelastning på foreldre som de av ulike grunner kan slite med å få fulgt opp. (For mange familier kan det å følge opp fritidsaktiviteter på ettermiddag handle om økonomi, ekstra kjøring, eller vanskelig å få til pga flere barn, enslig forsørger mm).

Miljøterapeuter i skolen:

Skolen må ha sosialfaglig ansatte som kan fange opp barn som av ulike grunner sliter og sette inn tiltak på laveste nivå så tidlig som mulig. Barn fra fattige familier sliter oftere med læring og psykososiale problemer knyttet til sin skolegang. I de situasjoner hvor barn trenger noe ekstra er det viktig at ulike tjenester «finner» hverandre slik at hjelp kan komme inn tidligst mulig. Det forutsetter at skolen har ansatte som har tid og tillit hos både barn og foreldre. Tilgang på miljøterapeuter bør derfor styrkes og være tilgjengelig på alle skoler.

Familiekoordinatorer:

Å være fattig er tidkrevende og vanskelig, på så mange vis. Det trengs derfor dedikerte personer som kan være los og veileder for familier som har komplekse og sammensatte problemer, slik at både økonomi, bolig, arbeid, nettverk mv. kan jobbes med samtidig.

Fordeling av ansvar og tiltak på ulike forvaltningsnivå

- *Bør det gjøres endringer i hvordan oppgaver og ansvar for barn i fattige familier er fordelt mellom ulike forvaltningsnivåer, og i så tilfelle hvilke?*

FO mener at samarbeid og koordinering av ulike tjenester er viktig, og forvaltningsnivåer må endres slik at dette ivaretas på en bedre måte enn i dag. For eksempel vet vi at risiko for omsorgssvikt øker i familier med store levekårsutfordringer. Økonomiske problemer kan føre til stress, avmakt og psykiske problemer hos de voksne som igjen går utover barna. Et sterkere samarbeid mellom barnevern og NAV er derfor nødvendig, og vi må ha flere løsninger med «ei dør inn i» som for eksempel Stangehjelpa og Nye Mønstre.

I 2022 ble det innført en barnevernsreform som skal øke tjenestekvaliteten og som har som intensjon og bli en oppvekstreform som nettopp har som mål å styrke samarbeidet mellom ulike instanser og satsning på forebyggende tiltak. Flere kommuner har kommet langt i dette arbeidet og etablert strukturer for forpliktende samarbeid i hele oppvekstsektoren (skole, barnehage, barnevern, helsestasjon- og skolehelsetjeneste, PP-tjeneste, BUP mm.) Dette må videreføres og følges opp.

Grupper av barn og familier.

- *Bør ressursinnsatsen i større grad enn i dag målrettes mot spesifikke grupper barn og unge eller områder, for eksempel mot barn av enslige forsørgere eller fra familier med innvandrebakgrunn, eller mot områder med stor andel barn i lavinntektsfamilier?*

Selve tematikken må i større grad på dagsorden – ikke minst i kommunene og diskusjon om prioriteringer. Vi vet også at enkelte kommuner og eller enkeltområder har større levekårsutfordringer enn andre, noe som krever mer målretta tiltak inn mot disse områdene. Dette gjelder for eksempel flere områder i Oslo hvor det er store barnefamilier og trangboddhet. I disse områdene er fellesareal og åpne tilbud på ettermiddag og kveld mer viktig enn for eksempel i villaområder .

Med vennlig hilsen

Mimmi Kvisvik
Forbundsleder

Inger Karseth
seniorrådgiver

